प्रकृतिविकृत्या। नचैवयागः परोयदिस्यात्तस्मिन्विकृत्याः प्रकृतेःश्रुत्वास्मिन्नर्थसहोपि।अर्थाद्होम
यतिनियतेपर्वसन्धिःपरस्मात्कृत्यातस्मिकृतिमथ तुस्यात्पश्चुःसघस्व।आघत्तेनाज्याकावसन्धोप्र,
कृतिंकृत्वाकृत्वापश्चात्प्रकृतिरित्यापस्तवचनाच्च।तथाप्रकृतेःपूर्वमत्रस्यादिति।प्रपूर्वविकृतिः।अनोप्रक
त्यन्तसमासोस्यादितिभाष्यपूर्वत्वेचप्रकृतेविकृतेःपूर्वमाम्नानात्।तिथिसाम्येनविचारः।हासश्चेत्पूर्वो
कृत्यस्यनिर्णायः।अत्रविशेषान्तरमाह कात्यायनः।पेरह्नेघस्रिकान्यूनास्तथैवान्याधिकाश्चयाः।तदर्द्धेके
प्राप्तेवैस्मिन्हासश्चेत्प्रकल्पयेदिति।लोगाक्षिरपि।तिथेपरस्माद्घस्रिकासुपास्तुर्न्यूनास्तथाभ्यधिकाश्च

नि० चिं.

अविद्यानिनिषिद्धेन्द्रेत्रलभंनेदिनानिनुगमुहूर्नैःपंचभिर्विद्याग्रहैवैकादशीनिषि।नदर्हविद्यान्यानिदिनानुप
सेचरइनि।एकादशीन्युपवासमाचोपलक्षणं।मुहूर्नेपंचवेधमकृणोदयमारभ्यगणयेत्।साहिमुहूर्नेध्यमिनिनुसर्यो
दयमारभ्यरागडुपवासस्तनोभवेदिनि।कामोपवासःपयःप्रभृत्यन्यवरसकृदल्पाशनेनभवति।सचत्तारंभः।यथा।घर
णीव्रतादि।कामस्यप्रथमारंभेविद्यादिनेनारंभएवेनि।। अथप्रसंगान्मनिपदूनान्युच्यंते।तत्रनावत्संवत्सरारंभविधिः
नेचत्रत्पुणेश्वीभगवानुवाच।चैत्रेमासिजगद्ब्रह्मासमग्रेप्रथमेहनि।शुक्लपक्षेसमग्रंतुतत्सूर्योदयेहनि।प्रवर्तयामास स
नदाकालस्यगणनामपि।प्रथमेहनिप्रातेपदि।सूर्योदयेहनीनि।अहनिदिनेसूर्योदयेजातेसतीत्यर्थः।अतःचैत्रादेरेवसंव
त्सरादिरूपःकालोगण्यतेनरत्नाकरनिधीनूमासानत्सरनत्सरधिपानूदोसमगवान्ब्रह्मासर्वदेवसमागमे।ब्राह्मो

द्वितीयापंचमीचैत्रदशमीचत्रयोदशी। एकादशी चोपवासेहन्तुःपूर्वानरेतिथी। उपवासेनुसप्तमीवोधाद्दनुनरंदिनमिति। वेध
परिमाणमाहपैठीनसिः। षट्तद्धयेपितिथयः तिथिंपूर्वांनयोनरम्। त्रिभिर्मुहूर्तैर्विध्यन्तिसामान्योयंविधिस्मृतः इति।
पूर्वांतिथिःसयोदयमारभ्यत्रिमुहूर्तेयापिनीपरंतिथिंविध्यतिपरानुप्रागस्तमयात्त्रिमुहूर्तोपूर्वोविध्यति इतिसामान्यतोवे
धः। उपवासेनुतिथिर्दत्तेतिथिवेधः स्वल्पोपिग्राह्यः। नदुष्टंयद्दृश्यतेघटिकाद्वित्रिभागंवा स्वल्पंवादृश्यतेतिथिः। यैवगण्य
घटंपूर्णंसुरयाविंदुर्योयथा। नयाघटिकामात्रवेधोपिदूषयत्युनरतिथिमिति। अनयोरुपवासमात्रविषयत्वमेवयथैव
सिद्धे। सर्वेप्रकारवेधोयमुपवासस्यदूषकइति। निगमयतिद्वाभ्यां। उदयेनोपवासस्यनक्तस्यास्तमयेतिथिरितिवोधायनेनि
थमाह। उपवासतिथिरुदयकालेस्वल्पापिन्नदृश्यतेन्यत्र। नरात्रुतिथिर्दत्तेतिथिविद्धापुरोद्य। नदाहभविष्यः

लिङ्गेशुणपार्थेसम्पादितः।मेषस्थेचापरमासौत्रीह्यानभक्षणेन।अथमन्त्रेणभरणेबालकरणेपूजासंकल्पः।
तिलदत्तेनामाहरण।गंधपुष्पनैवद्यादिनाचसप्तऽदशोपाणिगन्धोदकेनावाहयामि।यमरुद्भ्यानमावाहयामि।कालमावा
हयामि।चित्रगुप्तमावाहयामि।मृत्युमावाहयामि।परमेष्ठिनमावाहयामीति।ततोग्निमाधायतिलाज्यहोमान्।प्र
यश्चित्तेदत्त्वाब्राह्मणान्संपूजयेत्।तत्रयमायसोवर्णंहेमनाकेब्राह्मणायनिवेदयेत्।कृष्णगवंवा
हस्तेचतथैवकर्णेवशृङ्गीयुक्तं।क्षत्रोपानहौचछत्रंकमंडलुंचदद्यात्।ब्राह्मणान्भोज्यशिवोवायेत्।अनेन
विधिनायस्तुहेमनाकंप्रयच्छति।नोन्मासंषण्मासान्नावमंकर्षयेत्।अथनेविधिकृत्वाजन्मावधित्रागस
तुविष्णुलोकंप्रयाति।षोडशीकाश्वमेधफलमवाप्नोतिसप्तजन्मसहस्राणिनाकपृष्ठमहीयते।सप्तजन्मा
रणावसमलोकन्नपश्यति।हेनाकमप्रतिहतंचाहमस्मिंदद्याद्विजायशुचयेब्रह्मसमन्विताय।कृत्वानुवंषमपिमा
समेकमेवकल्पंनपश्यतिनरःसकल्पिलोकं॥इतिहेनाकपरित्यागविधिः॥इतिश्रीमद्भूपवंशावत
सगोत्रिलगोत्रसाधारणकुलप्रदीपविदुरसुपुत्रपद्मगर्भश्रीजालपदेवप्रणीतत्वाद्धर्म्मसिन्धौनिबन्धप
तिमहापद्धतिकश्रीविष्णुशर्म्मविरचितेनिर्णयसिन्धौमरणोपरदशगत्रिकासंकलितोह्यासः॥श्रीवासुदेवार्पणमः